voorstel

Zwolle

Raadsbrief

Datum 25 augustus 2026

Onderwerp Stand van Zaken Slavernijmonument
Versienummer 1

Portefeuillehouder Peter Snijders

Samenvatting
Met deze raadsbrief praat het college uw raad bij over de stand van zaken voor het toekomstige slavernijmonument in Zwolle. Er is een kunstwerkgroep opgericht die organisaties en gemeenschappen van nazaten van tot slaaf gemaakten in de stad die verbonden zijn aan dit thema vertegenwoordigt. Zij hebben een voorkeurslocatie uitgekozen: de Thorbeckegracht, zijde Pletterstraat. Er zijn drie kunstenaars aangewezen die een schetsontwerp gaan maken. Daarnaast is de gemeente onderdeel geworden van het Landelijke Leernetwerk Doorwerking Slavernijverleden, gefaciliteerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Bijlagen
Bijlage 1: Motie M15a-2 Herdenkingsmonument Keti Koti / Deskadená
Bijlage 2: Communicatie- en participatieaanpak
Bijlage 3: Persbericht Zwolle werkt aan herdenkingsmonument slavernijverleden

Openbaarheid
☒ Openbaar
☐ Geheim

Wij stellen u voor kennis te nemen van:
1. de stand van zaken rondom de realisatie van een slavernijmonument in Zwolle

Datum 25 augustus 2026

Inleiding

Op 19 juni 2023 nam uw raad unaniem de motie M15a-2 Herdenkingsmonument Keti Koti / Deskadená (bijlage 1) aan. Met deze motie heeft uw raad het college verzocht om de intentie uit te spreken om een Keti Koti Herdenkingsmonument te realiseren. Sindsdien werkt het college aan het realiseren van het monument. Met deze raadsbrief brengt het college uw raad op de hoogte van de stand van zaken, voorafgaand aan de communicatie- en participatieacties die dit najaar zullen plaatsvinden (zie bijlage 2).

Kader

Beleidsplan Diversiteit en Inclusie

Kernboodschap

Het proces, om een herdenkingsmonument voor het slavernijverleden op te richten, loopt. De afgelopen jaren heeft het college ingezet op het binnenhalen van de benodigde kennis om dit proces goed te laten verlopen, op een manier die bijdraagt aan het beëindigen van de doorwerking van dit verleden. Er is een kunstwerkgroep opgericht waarin de Surinaamse, Caribische, Inheemse en Indische gemeenschappen vertegenwoordigd zijn. Samen met de kunstwerkgroep is de hoek van de Pletterstraat en het Pelserbrugje aangewezen als voorkeurslocatie. Er zijn drie kunstenaars gevraagd om een schetsontwerp te maken voor een monument.

Toelichting

In deze toelichting vat het college samen welke stappen er de afgelopen jaren zijn gezet.

Leernetwerk Doorwerking Slavernijverleden

Sinds het aannemen van de motie door uw raad, heeft de gemeente geïnvesteerd in kennis over het slavernijverleden van Nederland en de doorwerking daarvan. Dit thema maakte eerder geen expliciet onderdeel uit van gemeentelijk beleid. Zo wordt het thema niet benoemd in het beleidsplan diversiteit en inclusie.

Om die reden is de Gemeente Zwolle sinds september 2024 onderdeel van het Landelijke Leernetwerk[1] Doorwerking Slavernijverleden. Dit programma wordt gefaciliteerd door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en loopt vooralsnog tot februari 2027. Het is bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij de aanpak van de doorwerking van het slavernijverleden. Het gaat daarbij specifiek om het trans-Atlantische slavernijverleden. De slavernij in de voormalige Nederlandse koloniën rondom het huidige Indonesië is geen onderdeel van dit Leernetwerk.

Het Leernetwerk bestaat uit een aantal bijeenkomsten waarbij verschillende facetten van doorwerking van het slavernijverleden worden besproken. Dit zijn onderwerpen zoals discutabel erfgoed, anti-zwart racisme, en het faciliteren van maatschappelijke dialoog.

Risico’s in de uitvoering

Er is een aantal elementen die dit thema extra gevoelig maken. In het preadvies van 2023 is aangegeven dat de gemeente stuurt op één monument voor het slavernijverleden. Hier stuurt het college nog steeds op.

[1] Leernetwerk Doorwerking Slavernijverleden | Discriminatie en racisme | Rijksoverheid.nl

Het college is zich echter wel bewust dat dit in andere gemeenten met hetzelfde uitgangspunt uiteindelijk niet is gelukt. In die gemeente liepen de wensen vanuit verschillende gemeenschappen te ver uiteen. Dit komt bijvoorbeeld omdat nazaten van tot slaaf gemaakten in Curaçao op een andere manier invulling geven aan herdenken en vieren dan nazaten van tot slaaf gemaakten op Banda. Er zijn culturele en religieuze verschillen die niet makkelijk in één monument te vangen zijn.

Er is een reëel risico op onoverbrugbare verschillen van inzicht tussen de betrokkenen in Zwolle. Het gesprek hierover vindt ook plaats binnen de kunstwerkgroep. Zij concluderen echter dat het slavernijverleden ons gezamenlijke verleden is. Wat ons verbindt moet centraal staan.

Om eventuele risico's uit te sluiten is het van belang om alle relevante groepen aangehaakt en betrokken te houden in het proces. Ook hoeft het monument niet uit één beeld te bestaan, maar kan het ook meerdere beelden zijn die samen één geheel vormen, of kan er bijvoorbeeld voor een vorm van abstractie worden gekozen die de tegenstellingen overbrugt.

Realisatieproces

Werkgroep

Vertegenwoordigers van de verschillende relevante culturele gemeenschappen vormen met elkaar de zogenoemde kunstwerkgroep. Deze kunstwerkgroep vertegenwoordigt organisaties en gemeenschappen van nazaten van tot slaaf gemaakten in de stad die verbonden zijn aan dit thema. De kunstwerkgroep heeft een belangrijke adviserende en bepalende rol en denkt mee over de uitgangspunten voor het monument, de locatie, de selectie van kunstenaars en de inrichting van het participatieproces. Onder andere comité 30 juni / 1 juli is vertegenwoordigd en ook de oud-voorzitter van comité 15 augustus is lid. Met elkaar hebben zij een programma van eisen voor het monument geformuleerd.

Locatieonderzoek

De gemeente heeft een locatieonderzoek uitgevoerd naar mogelijke locaties voor het toekomstige monument. Voorwaarde hierbij was dat de plek zowel geschikt is voor een herdenking met grote groepen mensen als voor individuele bezinning bij het monument. Het onderzoek leidde tot vijf potentiële locaties en deze zijn voorgelegd aan de kunstwerkgroep. Unaniem hebben zij gekozen voor de Thorbeckegracht, zijde Pletterstraat. De ligging bij het water en de oude stadsmuur geeft deze locatie een geschikte ligging en sfeer. Zie de foto hieronder:

Datum 25 augustus 2026

Shortlist Kunstenaars
Aan de hand van het programma van eisen dat de kunstwerkgroep heeft geformuleerd is een vijftiental kunstenaars geselecteerd. Het werk van deze kunstenaars is aan de kunstwerkgroep gepresenteerd. Uiteindelijk zijn er drie kunstenaars gekozen om een schetsontwerp te maken: Patricia Kaersenhout, Marcel Pinas en Carlos Blaaker. Patricia Kaersenhout heeft een Afrikaanse achtergrond, Carlos Blaaker heeft een Surinaamse achtergrond en woonde lang op Curacao. Beide wonen nu in Nederland. Marcel Pinas woont en werkt in Suriname.

Plan van Eisen monument
De kunstenaar wordt gevraagd:

- Een monument* te maken voor zowel de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij als de slavenhandel en slavernij in het gebied rondom het huidige Indonesië.
- Het monument draagt bij aan bewustwording over het slavernijverleden van Zwolle.
- Het monument is een plek voor bezinning en contemplatie, voor ontmoeting en gesprek. Het biedt ruimte om te verblijven (alleen, kleine groep) als ook om herdenkingen te houden.
- Het monument verbeeldt zowel de geleden pijn als de kracht van verzet en moed die is geleverd in de strijd naar zelfbeschikking.
- Het monument is qua materialiteit duurzaam (gaat meerdere generaties mee) en vandalismebestendig.
- Het beeld laat ruimte voor toekomstige (onverwachte) doelgroepen om aan te sluiten als zij zich met het monument (willen) identificeren

**Het monument hoeft niet 1 beeld te zijn, het kan uit meerdere onderdelen bestaan maar als geheel functioneert het als één monument.*

Planning
Om verschillende redenen duurt de fysieke realisatie van het monument langer dan oorspronkelijk is

aangegeven. In gesprek met de kunstwerkgroep op 3 februari jl. is nogmaals aangegeven dat zij liever een goed proces dan een snel proces hebben. Gezien eerdere benoemde risico's is het van belang om pas een stap te zetten in het proces wanneer deze met instemming van de gehele kunstwerkgroep gebeurt.

Deze aanpak heeft als bijkomend voordeel dat er tijd is om te reflecteren op de doorwerking van het slavernijverleden in het proces zelf, en hoe het proces zelf onderdeel van het stoppen van die doorwerking kan zijn.

Het college stuurt bewust niet op een onthulling op 30 juni 2027 omdat het monument een breder verhaal vertelt dan de trans-Atlantische slavernij. De datum van de onthulling is daarom enkel afhankelijk van het maakproces. Mede om die reden kan er nog geen concrete datum worden gecommuniceerd. Dit zal normaliter wel in 2027 zijn. Dit is ook waar het communicatie- & participatie plan in bijlage 2 vanuit gaat.

Bovenstaande blijft echter van kracht en de realisatie kan uitgesteld worden als die behoefte bij de kunstwerkgroep leeft en het voor het proces beter is.

Maatschappelijk draagvlak & participatie
Het slavernijverleden is een maatschappelijk gevoelig onderwerp dat verschillende perspectieven en ervaringen raakt. Dit vraagt om een zorgvuldig, transparant en inclusief proces, met ruimte voor dialoog en verschillende stemmen. Daarom heeft de gemeente een communicatie- en participatieaanpak opgesteld (zie bijlage 2), waarin wordt beschreven hoe het proces rondom het slavernijmonument in samenspraak met de stad wordt uitgevoerd.

Een centrale rol in dit proces is weggelegd voor de al eerdere benoemde kunstwerkgroep. In een latere fase worden ook andere inwoners van Zwolle betrokken. Zij krijgen de gelegenheid om te reageren op de drie schetsontwerpen. Deze inbreng wordt meegewogen in de uiteindelijke keuze voor het ontwerp. Voor meer informatie wordt verwezen naar de bijlage.

Communicatie
Zie bijlage 2 voor het communicatieplan. In bijlage 3 is het persbericht te vinden dat gelijktijdig met deze raadsbrief openbaar wordt. De kernboodschap van de communicatie zal zijn: "*Zwolle maakt een herdenkingsmonument dat recht doet aan het slavernijverleden en bijdraagt aan erkenning, bewustwording en verbinding.*" De doelen van de communicatie zijn om:

- Vertellen dat er een slavernijmonument komt
- Waarom Zwolle een slavernijmonument realiseert
- Bewustwording over het slavernijverleden van Zwolle vergroten
- Betrouwbare, tijdige informatie bieden aan alle betrokkenen
- Het verhaal (van de kunstenaar) achter het monument delen
- Zichtbaar maken dat het monument samen met de stad tot stand komt
- Helder maken hoe het proces verloopt en wanneer inwoners en partners kunnen meedoen

Duurzaamheid
Een van de eisen is dat het monument meerdere generaties mee moet gaan. Verder kan er over duurzaamheid nog niets gezegd worden omdat dat o.a. afhangt van materiaal keuze.

Datum 25 augustus 2026

Financiën
Bij de begroting van 2024 heeft uw raad eenmalig €130.000 beschikbaar gesteld voor het realiseren van het monument. De gemeente heeft €50.000 aan subsidie van de Provincie Overijssel ontvangen voor het monument.. Er is dus €180.000 beschikbaar voor het monument.

Daarnaast heeft zich de mogelijkheid voorgedaan om bij het Rijk een subsidie aan te vragen van max €50.000 voor activiteiten binnen dit thema. Dit budget gebruikt het college voor projectkosten voor het monument, waaronder (een deel van) de projectleiding, communicatiekosten, etc. Eventuele andere kosten zijn gedekt vanuit het budget voor Diversiteit en Inclusie. Dit betreft o.a. bewustwordingsactiviteiten of budget voor catering. We sturen er op dat zoveel mogelijk budget beschikbaar blijft voor het monument zelf.

Risico's

- Zowel landelijk als lokaal wordt een herdenkingsmonument gezien als een beginpunt. Het realiseren van dit monument zonder plan voor hoe de doorwerking van het slavernijverleden daarna aandacht blijft krijgen zal tot onvrede leiden. Dit kan ondervangen worden door het thema expliciet te benoemen in toekomstig beleid.
- Het slavernijverleden is een gevoelig onderwerp. De verwachting is dat communicatie over dit onderwerp tot sterke reacties kan leiden. Dit kan deels worden ondervangen door als gemeente een duidelijk standpunt in te nemen over deze geschiedenis, de doorwerking ervan in het heden en waarom aandacht en bewustwording hierover belangrijk is.

Vervolg
Uw raad krijgt wederom een update wanneer de drie schetsontwerpen bekend zijn. Bij belangrijke momenten in het proces zullen we uw raad bijpraten.

Openbaarheid
Deze raadsbrief en alle bijlagen zijn openbaar.

Burgemeester en wethouders van Zwolle,

burgemeester, Peter Snijders

secretaris, Dick Emmer